

Therese Bergstedt
Stipendieberättelse
Publicistklubbens Sidastipendium 2010

Det fria ordet i Burma via Thailand och Norge

Burmas militärregim är en av de värsta i världen och utövar ett oerhört tryck på sin befolkning. All form av opposition är förbjuden, vilket inte minst visade sig under hösten 2007 då regimen inte ens drog sig för att attackera munkar som fredligt protesterade mot diktaturen. Fri media är naturligtvis förbjuden och journalister och läsare riskerar hårda fängelsestraff om de upptäcks. Trots detta bevakas ändå utvecklingen inne i Burma intensivt av journalister i exil som mot alla odds lyckas berätta om diktaturens baksidor för miljontals burmeser som via satellit-tv och genom att surfa runt regimens Internet-blockeringar kan ta del av rapporteringen.

Jag ville besöka några av de viktigaste journalistiska forumen för denna bevakning – dels för att ta reda på hur själva arbetet går till, men också för att ta reda på vilken roll som sociala medier spelar. Min resa tog mig både till norra Thailand och till Oslo och jag mötte modiga, drivna reportrar vars rapportering och arbetsmetoder inte skiljer sig så mycket från mina egna – men vars källor och kollegor riskerar decennier i fängelse om de upptäcks.

Thailand. I ett av Chiang Mais finare villakvarter ligger ett vitt hus som från utsidan inte avslöjar att här inne pågår ytterst aktiv demokratikamp.

Klockan 11 varje vardag samlas redaktionen för Democratic Voice of Burma (DVB) till ett nyhetsmöte och denna dag får jag vara med. På en whiteboard punktats dagens ämnen upp som ska generera både tv och radio-nyheter och via huvudkontoret i Oslo nå en publik på över tio miljoner burmeser.

DVB grundades efter ett initiativ av den norska regeringen efter att Aung San Suu Kyi fått Nobels fredspris i början av 90-talet. Stationen, som får bidrag både av norska UD och svenska SIDA, samt en rad andra organisationer i bl.a USA och Holland, har sitt huvudkontor i Oslo och lokala redaktioner i Indien, vid den burmesiska gränsen – och ett underjordiskt, topphemligt kontor inne i Burma. Lokalkontoret i Chiang Mai, som jag besöker, är det största med ca 30 anställda. I stort sett samtliga är burmeser med ett förflutet som aktivister inom demokrätirörelsen och som på grund av detta tvingats lämna hemlandet. I exil bevakar de nu utvecklingen i Burma. Stationen har även ett nätverk med runt 100 reportrar inne i Burma som arbetar under stort hemlighetsmakeri. Några av deras anställda har upptäckts av militärregimen och sitter nu i fängelse, dömda till straff på 30 till 60 år vardera.

Dagens nyhetsmöte i Chiang Mai handlar om Burmas första val på 20 år och som förväntas ska hållas i oktober. ILO kommer med en ny rapport om slavarbete i landet, i Rangoon har det brunnit på flera marknader och i Kachinstaten misstänks guldgrävare ta emot mutor.

Francis Wade, som sköter DVB:s engelska webbsida, visar mig runt i huset som rymmer både nyhets-, ungdoms- och sportredaktioner, både för radio och TV. På ekonomiredaktionen pratar jag med en reporter som tidigare arbetade som journalist och nyhetsuppläsare på den statliga radion i Rangoon. När jag frågar vad som är skillnaden med att arbeta för DVB svarar han: ”Tidigare läste jag bara upp nyheterna. Nu skriver jag dem också”.

Kontorschefen Toe Zaw Latt är lite grinig. Han har varit uppe sen tidig morgon och kört den sex timmar långa bilresan tillbaka till Chiang Mai från den burmesiska gränsen, där han och en kollega träffat och utbildat en av deras underjordiska reportrar som arbetar inne i Burma.

Toe Zaw Latt är väldigt förtegen om hur DVB:s nätverk fungerar och hur de kommunicerar med kollegorna inne i Burma. De har ett sedan länge upparbetat slutet nätverk av pålitliga människor som funnit olika vägar att ta sig runt regimen blockering av internet och kommunicerar via olika typer av telefon och internetkontakt. Han åker dessutom regelbundet till gränsen för att utbilda de få reportrar som han ansvarar för. Av säkerhetsskäl har bara några få personer i ledningen för DVB helhetsbilden av vilka som ingår i reporternätverket inne i Burma.

DVB:s metoder och reporternätverk har fått ringar på vattnet och inspirerar nu andra journalister i diktaturer världen över. Både Zimbabwiska och nordkoreanska exiljournalister har fått utbildning av Toe Zaw Latt. I framtiden hoppas han att DVB ska bli Burmas Public Service-bolag.

Norge. Porten på Wessels gate i centrala Oslo är nedklottrad. En stor varuhiss leder mig upp till det två våningar stora huvudkontoret där Khin Maung Win tar emot. Han är en av dom som har "the big picture" kring hur Democratic Voice of Burmas underjordiska reporternätverk är organiserat. Han berättar om oerhört raffinerade metoder att undkomma regimen kontroll, om hur nätverket utsatts för infiltreringsförsök ett flertal gånger av regimen agenter – och om den fara som reportrarna utsatts för bara genom att arbeta för DVB.

På huvudkontoret sätts TV- och radiosändningarna ihop. Jag får se både tv- och radiostudion och utsändningen av ett program där programledaren drar skämt om regimen. Jag får också vara med på dagens nyhetsmöte där man diskuterar vilka av lokalkontorens rapporter som ska vara med i sändningarna. Då jag frågar om det någon gång uppstår konflikter mellan huvudkontorets nyhetsvärdering och vad lokalkontoren tycker börjar alla skratta och nicka igenkännande.

På redaktionen får jag även möta en av ledarna för Kachinfolket som besöker Oslo denna dag. Han ska intervjuas i TV och utsättas för tuffa frågor berättar Khin Maung Win, då ledarens förslag till fred med militärregimen är kontroversiellt.

Ibland försöker DVB få kommentarer kring rapporteringen av militärregimen. De har olika telefonnummer de ringer, men samtalet bryts så fort reportern berättar var han eller hon ringer ifrån. I den statligt kontrollerade tidningen "New light of Myanmar" finns varje dag en annons där regimen varnar för olika mediers rapportering – bland annat DVB:s.

Thailand. "Freedom to lead" står det på en poster inne på Irrawaddys redaktion, i rött och vitt under ett stiliserat porträtt av den i husarrest fängslade Aung San Suu Kyi. Hennes bild finns överallt inne på redaktionen.

Redaktören Kyaw Zwa Moe visar runt på nyhetsredaktionen, där ett 15-tal reportrar arbetar intensivt. Ungefär 20 olika projekt uppdateras på Irrawaddy.org varje dag – artiklar, nyheter, multimedia. Sidan finns både i engelsk och burmesisk version och har ca 30 miljoner träffar per månad och uppemot 60 miljoner vid stora nyhetshändelser.

Moe själv fängslades som 19-åring, några år efter studentupproret 1988. Han satt 8 år i fängelse, där både papper och pennor var förbjudna. Fångarna lyckades dock kringgå förbuden, trots att man om detta upptäcktes kunde dömas till tre månader i isoleringscell. Moe läste både Times och Newsweek-artiklar i fängelset och är nu chef över ett månadsmagasin som i sin utformning liknar dessa tidningar – och en hemsida vars läsare riskerar fängelsestraff om de upptäcks av regimen.

Även Irrawaddy har reportrar inne i Burma, men färre än DVB, och kommunicerar bland annat via Skype, Facebook och andra sociala medier med dessa under dagens arbete. Wai Moe, nyhetsreporter, ska idag rapportera om hur regimen öppnat upp bensinförsäljningen i landet. Men det bolag förutom regimen eget som nu får sälja bensin ägs av arméchefen Than Swe själv. Tipset har han fått av en av de underjordiska reporterna inne i Burma och bekräftat via andra källor inne i Burma. Wai Moe säger att det är svårt att bevaka utvecklingen i Burma utanför landet, men att det ändå går tack vare de underjordiska reporterna inne i landet.

Och när jag frågar redaktören Moe om hur han ser på framtiden för Burma ler han och svarar: "I never loose my hope".

Jag hyser den största respekt och beundran för den rapportering som DVB och Irrawaddy utför. Framförallt det arbete som de underjordiska reporterna inne i Burma gör. Som journalist i ett fritt land går det knappt att föreställa sig deras arbetsvillkor – och att de vågar trots att de hotas av fängelse i resten av livet om de upptäcks.

Jag hade velat få veta mer om exakt hur kommunikationen sköts mellan de underjordiska reporterna och deras kollegor i exil och mer om hur de använder sociala medier, men respekterar till fullo att de jag intervjuade av säkerhetsskäl inte ville gå in på närmare detaljer vad gäller detta.

Jag har lärt mig otroligt mycket om journalistik i en diktatur och i exil – och om utvecklingen i ett land som omvärlden i mitt tycke uppmärksammar för lite. Förhoppningsvis kan jag genom den kunskap studiebesöken gett mig hjälpa till att ändra på detta i framtiden.